

9-98

4050-17

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

ІЩЕНКО Олександр Анатолійович

УДК 101:37.061(043.3)

**ФІЛОСОФСЬКА РЕФЛЕКСІЯ ФЕНОМЕНУ ІНТЕГРАЦІЇ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНЕ
ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ**

09.00.10 - філософія освіти

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

Київ – 2015

ІНБ НПУ ім. М.П. Драгоманова

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, професор
Новіков Борис Володимирович,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»,
завідувач кафедри філософії.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, доцент
Цимбал Тетяна Володимирівна,
Державний вищий навчальний заклад
«Криворізький національний університет»,
професор кафедри філософії і соціальних наук;

кандидат філософських наук, доцент
Терпищій Сергій Олександрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, доцент кафедри
соціальної філософії та філософії освіти.

Захист відбудеться «29» квітня 2015 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «27» березня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Дослідження проблем інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище становить великий інтерес як у теоретичному, так і в прикладному аспектах. Саме останнє десятиліття поставило перед українською вищою школою важливі питання про її реальне місце і роль на міжнародному ринку освітніх послуг, про використання наявного та створення нового інструментарію опанування знаннями, про фактичну державну значущість розвитку інституту вищої освіти з метою посилення ролі нашої держави на світовій арені. Ухвалення Закону України «Про вищу освіту», з одного боку, стало першим кроком на даному шляху, а з іншого – окреслило чіткі вимоги до академічної свободи та академічної мобільності, дотримання яких вимагає не тільки значного управлінського впливу в галузі освіти, але й філософського осмислення даного процесу.

Розбудова сучасного українського громадянського суспільства, його направленість на сталий розвиток потребує розгортання всього духовного, інтелектуального, творчого багатства нації, до якого мають адаптуватися іноземні студенти, зберігаючи свої культурні особливості: національні звички, схильності, особливості світогляду та світосприйняття, характер правосвідомості.

Формуючи, розвиваючи та зберігаючи власні національні традиції, культуру, соціальну, політичну, філософську, релігійну й економічну різноманітність соціуму, українське суспільство надає можливість користуватися цим різноманіттям студентам інших держав, виступаючи агентом вторинної соціалізації. Міжнародна інтеграція в сфері освіти, відкриваючи нові зв'язки, будучи взаємозалежною та взаємообумовленою цілісністю, виступає фактором перетворення суспільства.

Соціалізація як процес формування, самореалізації та самоздійснення індивіда – це не тільки становлення зрілості особистісних рис, але й розвиток форм соціальності в процесі залучення особистості до нових суспільних зв'язків. У цьому контексті варто вести мову про взаємовплив студентів та освітнього середовища.

Дослідження є спробою систематизувати та узагальнити практичний досвід роботи як вітчизняних (включно із досвідом одного з найбільш знаних у світі ВНЗ – НТУУ «КПІ»), так і зарубіжних науковців, філософів, освітян з проблем адаптації іноземних студентів до умов іншомовних соціокультурних середовищ. Варто зазначити, що сьогодні ситуація з відмінностями національних систем освіти досить складна. Освітній системі у майбутньому необхідно буде усунути невідповідності між національними системами професійної підготовки та процесом соціалізації загальноцивілізаційного характеру.

Отже, актуальність дослідження обраної теми обумовлена такими обставинами:

- необхідністю переосмислення в сучасних умовах ролі інтернаціонального освітнього середовища як фактора формування та трансформації особистості, їх взаємовпливу. Соціально-філософський рівень дослідження вказаної проблематики дозволяє теоретично обґрунтувати існування феномену інтеграції в освітнє середовище та простежити особливості його формування;

- необхідністю уточнення та визначення специфіки структурних елементів, властивостей та особливостей інтернаціонального освітнього середовища у сучасних вітчизняних умовах;

- очевидною недостатністю філософської уваги до дослідження найбільш типових проблем інтеграції у сучасних умовах, що призводить до застосування підходів, притаманних іншим наукам, які через обмеженість методологій не досягають необхідного рівня узагальнення та дослідження даного питання.

Важливість вирішення питань результативного та ефективного розвитку інтернаціонального освітнього середовища пов'язана також зі світовими тенденціями в галузі освіти, що, безумовно, відбивається і на розвитку вітчизняної освітньої системи. Процеси глобалізації справляють значний вплив на такий стратегічний для всієї держави напрям, як освіта, що й визначає той факт, що соціально-філософське дослідження проблем інтеграції іноземних студентів в умовах вітчизняних вищих навчальних закладів набуває зараз великого значення не тільки для поглиблення зв'язків зі світом у цілому, а й для України зокрема, особливо у зв'язку з тим, що країна перебуває зараз на перехідному етапі історії, переживаючи період соціально-економічних і культурних зрушень та смугу потрясінь і викликів.

Недостатність розробленості проблеми щодо особливостей протікання інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище, сформоване українськими вищими навчальними закладами, та відсутність реальних практичних заходів з оптимізації даного процесу і спричинили появу даного дисертаційного дослідження.

Ступінь наукової розробки проблеми. Визначений об'єкт дослідження обумовив звернення у відповідному пункті дослідження до представників вітчизняної та зарубіжної філософської думки. Засади філософського осмислення сучасних освітніх процесів закладено в роботах таких учених, як В. Андрущенко, В. Кремінь, Б. Новіков, В. Вашкевич, В. Бех, В. Воронкова, В. Лутай, С. Довгаль, Н. Скотна, А. Мельниченко, С. Терпищій, Н. Смірнова та ін.

Дослідження особливостей протікання адаптації особистості до певної зміни умов, що відбувається у соціумі, обґрунтовані такими вченими, як М. Кджанян, А. Налчаджян, М. Ромм, Ф. Березін та ін. Окрему групу науковців, які займаються вивченням особливостей протікання соціальної адаптації саме у студентських середовищах, становлять Т. Іванова, І. Кривцова, В. Петров, А. Ващенко, Л. Ковтун, Д. Мамаєв, Г. Левківська, В. Сорочинська, В. Штифурак, С. Степаниця, В. Ємельянов, В. Ракачев та ін. Незважаючи на значну кількість досліджень у сфері соціальної адаптації, майже відсутнє саме

філософське осмислення даного процесу як етапу, що передусе інклюзії та інтеграції.

Особливості філософської рефлексії виникнення та функціонування таких феноменів, як освітнє середовище, освітній простір, досліджуються такими вченими, як Н. Рибка, С. Кривих, В. Красильникова, В. Новіков, С. Васильєва, А. Шабанов, В. Слободчиков, В. Мастерова, Л. Семененко, Ю. Сичов, Н. Хилько, Д. Буєва, А. Веряєв та ін. Між тим, існує дефіцит досліджень, зосереджених на особливостях функціонування саме інтернаціональних освітніх середовищ та особистісних трансформацій студентів, що відбуваються у межах таких середовищ. За основу вивчення згаданих трансформацій були взяті дослідження вчених, що займаються питаннями вивчення феномену ідентичності, зокрема, І. Немчинова, А. Зубенко, Т. Цимбал, Л. Гончаренко, Л. Мазур, Н. Мадей та ін.

Слід зазначити, що на даний момент філософське осмислення феномену інтеграції не можна назвати достатнім. Особливо це стосується рефлексії даного феномену з точки зору філософії освіти. Незважаючи на те, що кількість таких праць є дещо обмеженою, можна назвати ті з них, що найбільше відповідають обраному напрямку дослідження. Так, в основу філософського осмислення інтеграційних процесів у освітній галузі покладено роботи С. Полянкіної, І. Савченко, М. Алешина, О. Козлової, С. Маслівої та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі філософії Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» згідно з науковими напрямами: темою «Дослідження методів розвитку творчої особистості» (№ 0107U0000981, затверджено наказом Міністерством освіти і науки України №732 від 24 жовтня 2006 р.), темою «Соціальні аспекти управління сталим розвитком України: державний та регіональний виміри» (№ 0111U003184, затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №1177 від 30 листопада 2010 р.) та комплексною науково-технічною програмою НТУУ «КПІ» «Сталий розвиток» (протокол Вченої ради НТУУ "КПІ" № 4 від 06 травня 2009 р.). Тема дисертаційного дослідження затверджена рішенням Вченої ради Факультету соціології і права Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут" (протокол № 10 від 25 грудня 2008 р.) та перезатверджена рішенням Вченої ради Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут" (протокол № 2 від 4 лютого 2013 р.).

Мета дослідження – філософська рефлексія феномену інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище та обґрунтування перспектив її гуманізації в сучасних умовах.

Для досягнення мети дослідження були поставлені такі завдання дослідження:

- обґрунтувати можливості філософії освіти як загальної методології дослідження феномену інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище;

- з'ясувати особливості міждисциплінарних інтерпретацій феномену інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище;

- визначити засадничі аспекти функціонування інтернаціонального освітнього середовища як чинника трансформації досвіду та ідентичності суб'єктів освіти;

- здійснити теоретичне відтворення процесу розгортання діалектики особистісних трансформацій іноземних студентів в інтернаціональному освітньому середовищі;

- обґрунтувати роль і місце соціальної творчості у процесі адекватного функціонування інтернаціонального освітнього середовища;

- проаналізувати теоретичну інтерпретацію соціально-психологічної, мотиваційної та аксіологічної складових інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище;

- виявити формування емпіричної бази дослідження особливостей інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище на основі використання соціологічного інструментарію;

- обґрунтувати філософські імперативи здійснення оптимального управління в царині інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище.

Об'єктом дослідження виступає феномен інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище.

Предметом дослідження є соціальні, аксіологічні та праксеологічні виміри інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище.

Методи дослідження. Основним методом дисертаційного дослідження є діалектичний метод, що дозволив здійснити обґрунтування особистісних трансформацій іноземних студентів в інтернаціональному освітньому середовищі, осмислення єдності соціально-психологічної, мотиваційної та аксіологічної складових протікання соціальної інтеграції тощо. З використанням аналітико-синтетичного, індуктивно-дедуктивного методів, на які спирається діалектична методологія, було проаналізовано понятійний ряд: соціальна адаптація, інклюзія та інтеграція.

Метод структурно-функціонального аналізу застосовано у дослідженні сутності та структури соціальної адаптації та інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище. У дисертації використано й інші загальнонаукові методи: порівняльний аналіз, метод аналогій та ін. Зокрема, компаративний метод було використано для порівняння результатів досліджень, здійснених у студентських середовищах.

Для отримання емпіричного матеріалу, що покладений в основу дослідження, розкрито низку спеціальних соціологічних методів. Так, було вирішено використовувати якісно-кількісну методологію. Основою методології кількісного аналізу стало соціологічне опитування іноземних студентів шляхом анкетування методом самозаповнення. Для цього був розроблений авторський інструментарій у вигляді анкетного листа із запитаннями у відкритій, закритій

та інших формах, що був перекладений на основні мови, якими спілкуються респонденти.

Інформаційною базою дослідження є вітчизняна та зарубіжна наукова філософська література, законодавчі та нормативні документи з питань вищої освіти, офіційні статистичні дані, матеріали наукових конференцій, а також дані соціологічного дослідження, здійсненого автором.

Наукова новизна одержаних результатів. Основним науковим результатом дисертаційної роботи є розроблення теоретичної моделі інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище. До найбільш важливих результатів, які визначають наукову новизну, належать такі:

уперше:

- у вітчизняній філософії освіти здійснено рефлексію процесу інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище, на основі чого конкретизовано понятійний блок «інтеграція в інтернаціональне освітнє середовище», який виступає як перманентний процес діалектичної взаємодії особистості студента з освітнім середовищем, в результаті якого, з одного боку, відбувається особистісне поставання студента, а з іншого боку - зміна самого освітнього середовища відповідно до досвіду суб'єкта освіти;

- запропоновано розуміння соціальної адаптації та інклюзії іноземних студентів як первинних етапів інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище;

- здійснено формування емпіричної бази дослідження особливостей інтеграції іноземних студентів з використанням соціологічного інструментарію, зокрема соціологічних опитувань учасників освітнього процесу. В цьому контексті вперше у вітчизняній науковій традиції розроблено авторську методику дослідження основних проблем під час протікання інтеграції у іноземних студентів.

Удосконалено:

- систему критеріїв успішності інтеграції іноземних студентів, продовження соціалізації як індивідуалізації суспільного та усупільнення індивідуального – становлення особистості, а саме: формування професійних навичок і сучасного наукового світогляду, формування стійких духовно-моральних установок і ціннісних орієнтацій на засадах істини, добра та краси, повноцінна участь у соціальній творчості, прагнення до самореалізації, повага представників інших культур, здоровий спосіб життя;

- філософський підхід до розуміння інтернаціонального освітнього середовища як результату взаємодії суб'єктів освіти, в тому числі іноземних студентів, що виступає головним чинником трансформації досвіду та ідентичності суб'єктів освіти;

- теоретичну рефлексію процесу особистісних трансформацій іноземних студентів в інтернаціональному освітньому середовищі на основі відтворення дії основних законів і принципів діалектики.

Отримало подальший розвиток:

- обґрунтування засад використання філософії освіти як загальної методології дослідження феномену інтеграції іноземних студентів, що

визначається зокрема її направленістю на формування всебічно розвиненої особистості та єдності процесів навчання та виховання;

- конкретизація ролі та місця соціальної творчості у процесі адекватного функціонування інтернаціонального освітнього середовища;

- обґрунтування імперативності феноменів толерантності та гуманізму у здійсненні оптимального управління в царині соціальної інтеграції іноземних студентів в умовах сучасної вищої школи України.

Теоретичне значення дослідження полягає у тому, що на основі застосування діалектичного методу було розроблено теоретичну модель процесу інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище, проведено теоретичну інтерпретацію соціально-психологічної, мотиваційної та аксіологічної складових даного процесу. А також виконано теоретичне відтворення процесу розгортання діалектики особистісних трансформацій іноземних студентів у інтернаціональному освітньому середовищі.

Практичне значення одержаних результатів полягає насамперед у розробленні системи заходів сприяння інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище. Результати дослідження, його методологія та інструментарій можуть бути використані українськими ВНЗ при роботі з іноземними студентами, а також у викладанні навчальних дисциплін «Філософія освіти», «Філософія молоді», «Філософія виховання», «Філософія культури», «Філософія особистості», «Філософія творчості», «Філософія комунікації» тощо.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою автора. Висновки, положення наукової новизни зроблені автором на основі власних результатів, отриманих у процесі дослідження.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження становили зміст виступів автора на таких науково-практичних конференціях: XII науково-практична конференція студентів та аспірантів «Дні науки ФСП» (м. Київ, НТУУ «КПІ»); «Творчість як корисне здійснення блага через істину у красі: X Міжнародна науково-практична конференція» (14-15 травня 2009 р., м. Київ); «Соціальна робота і сучасність: теорія та практика: V Міжнародна науково-практична конференція» (22-23 травня 2008 р., м. Київ); «Марксизм та сучасність: системна криза передісторії як предмет філософської рефлексії: Міжнародна науково-практична конференція», V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми управління» (26-27 листопада 2009 р., м. Київ); «Информационно-образовательные и воспитательные стратегии в современном обществе: национальный и глобальный контекст. Международная научная конференция» (12–13 ноября 2009 г., г. Минск); «Соціальна робота і сучасність: теорія та практика: VI Міжнародна науково-практична конференція» (20-21 травня 2010 року, м. Київ) тощо.

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені автором в чотиринадцяти одноосібних публікаціях, із них: п'ять статей у фахових виданнях України з філософських наук, одна стаття у науковому періодичному виданні за кордоном та вісім – в інших наукових виданнях.

Структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 212 сторінок, з яких: основний обсяг – 189 сторінок, список використаних джерел – 23 сторінки (223 позиції).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, а також зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами та темами; розкрито наукову новизну дослідження, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача; наведено відомості про їх апробацію та структуру дослідження.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження феномену інтеграції особистості в освітнє середовище» розкриває ступінь опрацювання проблематики та представляє джерельну базу дослідження. У розділі з'ясовано методологію дослідження, представлено основні підходи до вивчення феномену інтеграції особистості.

У *підрозділі 1.1. «Філософія освіти як загальна методологія дослідження феномену інтеграції особистості в освітнє середовище»* обґрунтовується використання філософії освіти в якості загальної методології дослідження феномену інтеграції іноземних студентів, що визначається її направленістю на формування всебічно розвинутої особистості та єдністю процесів навчання та виховання.

Оскільки освіта виступає як необхідна умова життєдіяльності окремої людини, реалізації її творчого потенціалу та формування ціннісних орієнтацій, а також є умовою діяльності зі збереження та розвитку матеріальної та духовної культури, акцент філософії освіти зроблений на становленні та розвитку особистості, що відбувається шляхом засвоєння досвіду людства, включаючи знання та навички. Отже, філософія освіти виступає як галузь наукових знань, що досліджує закономірності функціонування та розвитку інституту освіти в усіх його проявах: і як світогляд, і як галузь знань. Саме тому на виконання такого соціального замовлення філософія освіти виробила низку принципів, яким повинна відповідати справжня освіта, аби задовольняти потреби як окремої особистості, що навчається та виховується, так і суспільства в цілому.

Для виявлення специфіки використання філософського підходу при вивченні феномену інтеграції в освітнє середовище варто згадати ідеї та роздуми з даного напрямку, представлені у працях провідних українських і російських учених. Так, у роботі використовуються доробки з філософії освіти таких дослідників, як А. Іваненко, Н. Антипін, Н. Смирнова, С. Довгаль. В Україні актуальними проблемами філософії освіти, що є важливими для нашого дослідження, займаються такі вчені, як В. Андрущенко, В. Бех, Б. Новіков, В. Кремень, В. Лутай, Т. Цимбал, А. Мельниченко, Н. Скотна та ін.

У підрозділі наводяться приклади, що підкреслюють важливість використання саме доробку філософії освіти у з'ясуванні таких «норм

людського співіснування», що дозволитимуть не лише полегшувати інтеграцію іноземних студентів, а й створювати особливого роду освітнє середовище, що здатне давати освіту і водночас повною мірою виховувати, тобто надавати можливість своїм членам під час навчальної діяльності (самодіяльності) продовжувати процес власного становлення як особистості.

У підрозділі 1.2. «Інтеграція особистості в освітнє середовище: міждисциплінарні інтерпретації» обґрунтовано, що дослідження феномену інтеграції у філософській традиції вказує на необхідність урахування міждисциплінарного підходу, який би враховував всі наявні у філософії освіти підходи до даного феномену. В роботі особлива увага приділена таким із них: прагматичний підхід (розгляд реальних проблем інтеграції та дезінтеграції на практиці), онтологічний підхід (інтеграція як стан цілісності окремих диференційованих частин і функцій системи у розрізі фундаментальних принципів буття), процесуальний підхід (інтеграція як сторона розвитку системи, що веде до об'єднання раніше роз'єднаних частин), етнокультурологічний або соціально-культурологічний підхід (збереження ідентичності, що супроводжується лояльністю по відношенню до особливостей інших культурних ідентичностей).

Також у підрозділі досліджується суть взаємодії особистості та інтернаціонального освітнього середовища, детально вивчаються комфортні умови для даного процесу. На основі дослідження співвідношень понять інтеграції, інклюзії та соціальної адаптації робиться висновок, що діалектичний зв'язок особистості та середовища життєдіяльності лежить в основі соціалізації та інтеграції особистості в певне соціальне середовище. І саме ця взаємодія дозволяє говорити про необхідність не тільки соціальної адаптації або інклюзії особистості до умов навколишнього середовища, а й про її активне перетворення задля людини, її потреб та вимог, що можливе лише на етапі інтеграції особистості в освітнє середовище.

У підрозділі 1.3. «Соціальна адаптація як первинний етап інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище» увага переноситься на з'ясування особливостей процесу соціальної адаптації як етапу, що передусє інклюзії та інтеграції. Проводиться дослідження від вивчення соціальної адаптації як атрибуту усього живого до вивчення безпосередньо класифікації та етапів соціальної адаптації студентів (в тому числі й іноземних) в освітньому середовищі вищого навчального закладу. Оскільки фокусом дослідження є соціальна адаптація, то в підрозділі проаналізовано саме її наявні класифікації, зокрема поділ на професійний (приспосовування до характеру, змісту, умов й організації навчально-виховного процесу) та соціально-психологічний (приспосовування індивіда до групи і взаємин у ній, вироблення власного стилю поведінки) види соціальної адаптації. Розглядаються форми адаптації студентів до освітніх умов.

У підрозділі розглянуто підхід до соціальної адаптації з точки зору двох взаємопов'язаних елементів: як постійного процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища та як результату цього процесу, що

включає взаємозв'язок процесів «соціальної адаптації» та «соціалізації» та принципи соціальної адаптації студентів.

Окрему увагу в підрозділі приділено аналізу критеріїв та факторів, зокрема анатомо-фізіологічним особливостям, особистісним особливостям студента, соціальним факторам, що впливають на соціальну адаптацію студентської молоді.

Визначено основні етапи історії зарубіжних досліджень адаптації до нової культури, проаналізовано термінологічний та методологічний різнобій у трактуванні поняття «адаптація» різними науками, а також розкрито співвідношення між поняттями «суб'єкт» - «об'єкт» соціальної адаптації.

Другий розділ «Інтернаціоналізація освітнього середовища як фактор формування особистості» присвячено дослідженню інтернаціонального освітнього середовища як результату взаємодії суб'єктів освіти, в тому числі іноземних студентів, що виступають головним чинником трансформації досвіду та ідентичності суб'єктів освіти, та сприяють проходженню соціальної адаптації.

Підрозділ 2.1. «Освітнє середовище як чинник трансформації досвіду та ідентичності суб'єктів освіти» розглядає концепцію освітнього середовища, що поєднує взаємодію та взаємовплив різноманітних соціальних, економічних, психологічних чинників і дозволяє більш повно відповідати сучасним суспільним потребам. Із початком протікання інтеграційних процесів у світі варто говорити про формування інтернаціонального освітнього середовища у вищих навчальних закладах, де навчаються іноземні студенти. Дослідження підстав функціонування саме освітнього інтернаціонального середовища пов'язане з його здатністю як виховної системи розкривати внутрішню сутність людини, що робить особистість не тільки освіченою, а й свідомою у своїх діях та формуванні взаємозв'язків з іншими особистостями, в тому числі іншої національності, релігії тощо.

У підрозділі досліджено проблеми побудови освітнього середовища, що, зокрема, полягають у недостатньому філософському осмисленні цього феномену, у механічному зведенні поняття «освітнє середовище» до суми освітніх інститутів (інфраструктури освітніх закладів) або у механічному зведенні поняття «інтернаціональне освітнє середовище» до уніфікації освітніх стандартів різних країн з єдиним зразком. Виникають деякі суперечності, пов'язані з відмінностями у розумінні понять «освітнє середовище», «освітній простір», «освітня мережа», що і розглядаються у підрозділі, а також взаємозв'язок цих понять із поняттями «соціального простору» та «соціального середовища».

Інтернаціональне освітнє середовище розглядається як багатовимірний феномен, що включає середовище існування та побуту, середовище навчання та виховання, освітньо-практичне виробництво, середовище інтеркультурного спілкування та дозвілля, інші важливі складові, що створюють особливе середовище для соціалізації людини, перетворення її на особистість, забезпечують певний рівень освіченості, інтелекту і культурного розвитку суспільства, міжособистісних, політичних, економічних, соціальних, етичних і

всіх інших відносин. Так як провідним чинником суспільного буття у цьому середовищі виступає інтернаціональна культура, в підрозділі розглядаються поняття «полікультурної освіти» та «полікультурного середовища». Проаналізовано явище під назвою «*peregrinatio academica*», що на даному етапі розвитку університетської освіти відповідає поняттю «академічна мобільність».

Зроблено висновок, згідно з яким освітнє середовище розглядається не лише як чинник трансформації досвіду й ідентичності учасників освіти, а й як особливе середовище, що сприяє проходженню інтеграції. Освітнє середовище в такому розумінні формується у взаємодії різноманітних чинників, що дозволяє студентам під час навчання у вищому навчальному закладі отримувати не тільки знання та навички, а й нові ціннісні орієнтації, засвоювати культурні зразки, продовжувати свою соціалізацію та самовдосконалення.

У підрозділі 2.2. «Діалектика особистісного становлення іноземних студентів в інтернаціональному освітньому середовищі» проаналізовано філософське осмислення цінності поняття «інтернаціональне освітнє середовище», що вимагає дослідження його діалектичної природи. Потрапляючи в освітнє середовище іншої країни, молода людина вибирає певні культурні, наукові та освітні надбання цієї країни, і разом з тим вона сама формує це середовище, адже також привносить у нього культурну та освітню інформацію вже своєї країни. Іншими словами, особистість, збагачуючись змістом середовища, в якому відбувається її вторинна соціалізація, й сама збагачує це середовище, а завдяки інтер- та полікультурному характеру цієї комунікації робить середовище інтернаціональним. Сформоване таким чином освітнє середовище сприяє розкриттю набутих студентами здібностей, а також виникненню нових інтересів і здібностей, поява яких, можливо, могла б і не відбутися в іншому середовищі, за інших культурних умов.

Таким чином, діалектика особистісного становлення іноземних студентів в інтернаціональному освітньому середовищі полягає у розгортанні визначеного процесу не тільки за основними законами діалектики, а й за її основними онтологічними принципами, які відображають загальні зв'язки та відносини, що притаманні явищам об'єктивного світу (живій та неживій природі, суспільству, а отже, і освітньому середовищу як його частині). Це, зокрема принцип загального взаємозв'язку явищ і принцип розвитку всіх сфер дійсності. Джерелом розвитку та рушійною силою молодого особистості є протиріччя, що виникає в єдності та боротьбі протилежностей, які в інтернаціональному освітньому середовищі детерміновані різними (аж до діаметрально протилежних) культурними, ціннісними та моральними нормами попереднього виховання та первинної соціалізації. Реалізація цілісного механізму розвитку, взаємозв'язку етапів розвитку і напрямку розвитку відбувається за діалектичним законом подвійного заперечення. Так, за цим законом, особистісні зміни, що відбуваються з іноземними студентами, мають такі характеристики, як власне заперечення (як заміни старих якостей новими), спадкоємність (що унеможливорює появу нових якостей як повного розриву зі старими), циклічність розвитку (з незамкненими циклами, коли під час

розвитку з'являються нові властивості), взаємозв'язок прогресу та регресу, поступальність, незворотність розвитку.

У підрозділі 2.3. «Соціальна творчість – необхідна підстава функціонування інтернаціонального освітнього середовища» обґрунтовано положення про те, що функціонування інтернаціонального освітнього середовища виступає фактором становлення особистості лише тоді, коли даний вид середовища виступає в якості простору для соціальної творчості як найвищої форми соціальної активності, результатом якої є створення нових форм соціальної дійсності і відносин. В умовах взаємовпливу особистості та інтернаціонального освітнього середовища занурення до соціальної творчості потребує від особистості використання фізичних і духовних сил із розкриття таланту у власних інтересах, інтересах соціальної групи та суспільства в цілому.

Безперечно, соціальна творчість як спосіб буття у суспільстві вимагає особливих зусиль та справляє позитивний вплив на проходження адаптаційних процесів у іноземних студентів. У підрозділі розглянуто три етапи соціогенезу суб'єктів соціальної творчості (освоєння, творчого розвитку та застосування).

Функціонування інтернаціонального освітнього середовища в якості середовища соціальної творчості детерміновано синергетичним ефектом піднесення предметної діяльності кожної окремо взятої особистості до вищого рівня - до рівня духовного досвіду, і внесок кожної особистості є особливо цінним. Діалектична сутність єдності розвитку творчості та розвитку суспільства виявляється в тому, що творча діяльність сприяє становленню особистості, її саморозвитку, а отже, і розвитку самого суспільства, відповідно і соціальних інститутів, соціальних спільностей, соціального середовища, в тому числі освітнього.

Третій розділ «Особливості інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище: соціологічні та праксеологічні виміри» містить обґрунтування методологічних принципів та основні результати соціологічного дослідження соціально-психологічних, мотиваційних та аксіологічних вимірів соціальної адаптації іноземних студентів різних країн.

У підрозділі 3.1. «Науково-методологічні принципи та організація соціологічного моніторингу процесу інтеграції іноземних студентів у освітнє середовище в Україні та за кордоном» обґрунтовано методологію та методику соціологічного дослідження, що було здійснено в 2010 році та стосувалося особливостей проходження соціальної адаптації та вторинної соціалізації іноземних студентів у ВНЗ різних країн. Дослідження було проведене у таких країнах, як Росія, Білорусь та Україна.

Організація прикладного соціологічного дослідження протікання процесу інтеграції в інтернаціональне освітнє середовище, де об'єктом вивчення є іноземні студенти, які прибули для навчання в іншу країну, вимагала попереднього визначення специфіки цього контингенту, що для іноземних студентів України полягала у такому: низький рівень мовної підготовки, різні освітні системи довузівської підготовки, різні культурні, політичні та релігійні

погляди, що робить спільноту іноземних студентів неоднорідною, прибуття з країн економічно низького рівня розвитку, самоізоляція та групування іноземних студентів навколо власного земляцтва. З огляду на зазначені особливості у підрозділі визначено об'єкт та предмет емпіричного дослідження, мету та завдання дослідження, обґрунтовано вибірку сукупність, метод дослідження, процедуру дослідження. Крім того, виявлено соціально-демографічні показники респондентів, які брали участь у дослідженні.

У підрозділі 3.2. «Соціально-психологічні, мотиваційні та аксіологічні виміри соціальної інтеграції іноземних студентів у сучасних умовах» викладено основні результати соціологічного дослідження. У підрозділі розкрито особливості сприйняття нульового етапу, який зазвичай має місце напередодні безпосереднього контакту і пов'язаний з попереднім плануванням загальної стратегії поведінки у новому культурному середовищі, а також особливості соціальної адаптації під час прибуття на навчання в іншу країну та першого контакту з нею.

Особливу увагу у підрозділі приділено дослідженню причин вступу до ВНЗ іншої країни та проблемам, з якими найчастіше доводиться стикатися іноземним студентам під час навчання в іншій країні (найголовніші серед них – проблеми матеріального характеру та побутові проблеми, а для України актуальною також є проблема забезпечення власної безпеки). Навчання в іншій країні дозволяє студентам набути додатково вміння жити в інтернаціональному середовищі. При цьому особистість, яка адаптується, перебуває під впливом двох протилежних психологічних тенденцій: намагання зберегти набуті культурні особливості та отримати нові. Гіпотеза про те, що інтернаціональне освітнє середовище, створене у вищому навчальному закладі, де разом навчаються студенти різних національностей, представники різних країн, крім безпосереднього навчально-освітнього ефекту, справляє на студентів й значний виховний ефект, а також дозволяє набути й інші практичні навички та знання, в цілому підтвердилась.

Підрозділ 3.3. «Філософські імперативи здійснення оптимального управління в царині інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище» – підсумовано теоретичні та практичні узагальнення дослідження процесу поставання особистості в процесі її занурення в нове середовище та визначено, які риси мають бути притаманні цьому середовищу, щоб не тільки полегшити адаптаційні процеси, а й позитивно впливати на повноцінний всебічний розвиток особи як фахівця та людини. В якості філософських імперативів здійснення оптимального управління в царині соціальної адаптації іноземних студентів пропонуються гуманізм і толерантність як принципи, що створюють особливе інтернаціональне освітнє середовище, сприяючи розвитку взаєморозуміння між представниками різних націй, створюючи умови для діалогу культур як особливого соціально-культурного явища, що допомагає зрозуміти загальноцивілізаційні начала всіх культур, усіх систем цінностей.

Зокрема, виховання в душі толерантності розглянуто як соціально-філософська проблема, вирішення якої направлено на створення особливих умов проходження як первинної (в родині), так і вторинної соціалізації (в

навчальних закладах). У підрозділі наведено емпіричний матеріал соціологічного дослідження щодо вивчення стану толерантності у вищих навчальних закладах в Україні.

Отже, інтеграція в інтернаціональне освітнє середовище є сукупністю складних процесів, що відбуваються на різних рівнях соціальної організації та соціальних взаємодій. Вирішення проблем проходження інтеграційних процесів іноземними студентами та подальше успішне протікання процесу інтернаціоналізації освітнього середовища в Україні вимагає ефективного та активного втручання з боку освітніх кіл у визначені процеси, зокрема, організації поширення інформації про саму можливість навчання в нашій країні, її особливості та конкурентні переваги, підготовки нових методик викладання української мови для іноземців та викладання технічних і гуманітарних дисциплін з урахуванням мовних особливостей студентів, поглиблення гуманітарної складової навчання, що в свою чергу не тільки якісно поліпшить процес проходження соціальної адаптації іноземцями, а й обов'язково сприятиме формуванню повноцінної особистості, проходженню вторинної соціалізації, підвищенню загального культурного рівня студентів.

Сучасна освіта демонструє тенденцію до згортання гуманітарної складової у підготовці, що може негативно позначитися на підготовці не тільки іноземців, а й українських студентів. За результатами соціологічного дослідження більшості іноземців допомогли адаптуватися більш досвідчені студенти тієї ж національності. Залучення таких студентів на добровільній основі до запланованих культурних заходів для іноземних і вітчизняних студентів сприятиме пришвидшенню процесу інтеграції майбутніх студентів, а також розвиватиме толерантність у загальному студентському середовищі.

У підрозділі наведено актуальні педагогічні умови щодо виконання філософського імперативу толерантності та основні ідеї формування атмосфери толерантності в інтернаціональному освітньому середовищі, а також перераховуються принципи освітньої стратегії та напрями вдосконалення педагогічної діяльності.

Оскільки підрозділ обґрунтовує філософські імперативи здійснення оптимального управління в царні інтеграції іноземних студентів, то в ньому перелічені основні концептуально-методологічні принципи дослідження феномену функціонування інтернаціонального освітнього середовища, зокрема: особистісно орієнтований підхід, принцип детермінізму, гносеологічний підхід та інші умови оптимізації його основних просторово-змістових характеристик.

ВИСНОВКИ

Проведене дисертаційне дослідження з філософських позицій дозволило осягнути процес інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище. Результати здійсненого теоретико-емпіричного дослідження дають можливість зробити такі висновки.

Автором доведена плідність, а відтак – об'єктивна необхідність використання філософії освіти як загальної методології дослідження феномену

інтеграції іноземних студентів, що визначається, зокрема, її направленістю на формування всебічно розвиненої особистості та єдності процесів навчання та виховання. Маючи глибоко соціальний характер, філософія освіти на виконання соціального замовлення виробила низку принципів, дотримання яких здатне задовольняти потреби як окремих особистостей, так і суспільства в цілому. З точки зору феномену інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище важливим є дотримання таких принципів, як принцип направленості освітнього процесу не тільки на отримання знань, умінь та навичок професійної діяльності, а й на формування в особистості особливої культури життєдіяльності, що включає як здатність до самоосвіти та самовиховання (тобто засвоєння методів набуття знань), так і розвиток особистісних якостей людини (наприклад, толерантності та лояльності); принцип орієнтації на творчий розвиток майбутнього фахівця; принцип співробітництва та тісного спілкування між усіма суб'єктами освітнього процесу; принцип впровадження діалогічної та проблемно-практичної спрямованості навчання та виховання.

Розглядаючи інтеграцію як «процес» та «результат» і, головне, як їх діалектичну єдність, як здійснювану суперечність, автор доходить висновку, що соціальна адаптація іноземних студентів виступає як первинний етап процесу інтеграції іноземних студентів в інтернаціональне освітнє середовище. Отже, досягнення інтеграції в інтернаціональне освітнє середовище передбачає попереднє проходження таких етапів, як соціальна адаптація, інклюзія і, нарешті, власне інтеграція вже як результат. При цьому тільки процесу інтеграції притаманні такі особистісно направлені характеристики, як ціннісна взаємоспрямованість індивіда і середовища, суб'єкт-суб'єктні відносини, двостороннє ініціювання соціального розвитку особистості та соціального прогресу, набуття та застосування нових форм активності та соціальних норм, а отже – розкриття індивідуальності особистості. На етапі інклюзії в інтернаціональне освітнє середовище особистість іноземного студента не збагачує навколишнє середовище, а лише орієнтується на цінності та норми, що їй пропонує соціум; при цьому входження у середовище відбувається на основі попереднього досвіду взаємодії з іншими, часто обумовленого його винятково нормативним характером.

Важливим результатом роботи є конкретизація – змістовне збагачення – понятійного блоку «інтеграція в інтернаціональне освітнє середовище», який може розглядатися як діалектична єдність процесу та результату взаємодії особистості студента з освітнім середовищем, в результаті якого, з одного боку, відбувається особистісне поставання студента, а з іншого боку – трансформація власне освітнього середовища відповідно до досвіду суб'єктів освіти. Зокрема, в роботі ця позиція обґрунтована через звернення до діалектичних принципів розвитку та зв'язку всього з усім.

Критеріями успішності інтеграції іноземних студентів у освітнє середовище в контексті здійснення соціалізації як індивідуалізації суспільного та усупільнення індивідуального – становлення особистості є формування професійних навичок та сучасного наукового світогляду, формування стійких

духовно-моральних установок та ціннісних орієнтацій на засадах істини, добра та краси, повноцінна участь у соціальній творчості, прагнення до самореалізації, повага представників інших культур, здоровий спосіб життя, задоволеність побутовими умовами. Такі результати демонструють єдність морально-етичних, духовних і практичних вимірів інтеграційного процесу.

На основі аналізу різноманітних підходів до дослідження поняття освітнього середовища автор пропонує розуміти інтернаціональне освітнє середовище як результат взаємодії суб'єктів освіти, в тому числі іноземних студентів, що виступає головним чинником трансформації досвіду та ідентичності суб'єктів освіти. Автором робиться висновок щодо умов набуття вітчизняним освітнім середовищем рис інтернаціонального.

Виходячи з позиції, що особистісні трансформації іноземних студентів – це як конкретні метаморфози окремих характеристик особистості, так і розвиток комплексної цілісності сутнісних сил людини, дослідник стверджує, що вказаний процес особистісних трансформацій іноземних студентів в інтернаціональному освітньому середовищі відбувається на основі відтворення дії основних законів і принципів діалектики. Зокрема, джерелом розвитку та рушійною силою молодого особистості є протиріччя, що виникає в єдності та боротьбі протилежностей, які в інтернаціональному освітньому середовищі детерміновані різними (аж до діаметрально протилежних) культурними, ціннісними та моральними нормами попереднього виховання та первинної соціалізації.

Розглядаючи творчість як корисне здійснення блага через істину у красі, автор обґрунтовує те, що соціальна творчість виступає як необхідна підстава адекватного функціонування інтернаціонального освітнього середовища. Адже функціонування інтернаціонального освітнього середовища є фактором становлення особистості тільки за умови його існування як широкого поля для соціальної творчості як найвищої форми соціальної активності, спрямованої на перетворення сформованих і створення якісно нових форм соціальних відносин і соціальної дійсності. Через діалектичний зв'язок особистості та інтернаціонального освітнього середовища та їх взаємний вплив долучення до соціальної творчості вимагає від особистості повного використання її духовних та фізичних сил для повноцінного розкриття власних здібностей та талантів, спрямованих на досягнення інтересів власних, соціальної групи та суспільства в цілому.

На основі здійснення теоретичної інтерпретації соціально-психологічної, мотиваційної та аксіологічної складових інтеграції іноземних студентів у сучасне інтернаціональне освітнє середовище доведено, що її успішність залежить від усвідомленого вибору майбутнього професійного шляху.

Одним із найплідніших способів формування емпіричної бази дослідження особливостей інтеграції іноземних студентів є використання соціологічного інструментарію, зокрема соціологічних опитувань учасників освітнього процесу. В цьому контексті вперше у вітчизняній науковій традиції розроблена авторська методика дослідження основних проблем інтеграції іноземних студентів у освітнє інтернаціональне середовище. Ця методика

передбачає розробку інструментарію дослідження, що враховує важкодоступність об'єкта дослідження, мовний бар'єр, культурні відмінності та низький початковий рівень знань про країну навчання. Проведене дослідження дозволило зробити висновки щодо аксіологічної складової процесу інтеграції, успішність якого залежить від формування таких цінностей, як здоров'я та, особливо, освіта. Водночас такі утилітарні цінності, як гроші та інші матеріальні цінності, не сприяють успішності проходження даного процесу. Результати, отримані під час дослідження, підтверджують, що спільне проживання студентів різних національностей істотно покращує суб'єктивне сприйняття умов проживання: спільне проживання дозволяє об'єктивно сприймати умови власного проживання.

Основним підсумком роботи є з'ясування філософських імперативів здійснення оптимального управління в царині інтеграції іноземних студентів в умовах сучасної вищої школи України. Спираючись на проведені дослідження, автор доходить висновку, що формування атмосфери толерантності та гуманізму може стати необхідною умовою формування освітнього середовища, в якому інтернаціональність, плюралістичність і культурне різнобарв'я є не тільки фактичними характеристиками, а й цілями реалізації та організації освітнього середовища даного типу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові статті у фахових виданнях України та у наукових виданнях України з філософського напрямку, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Іщенко О. А. Проблеми формування та вдосконалення інтернаціонального освітнього середовища в Україні: досвід філософського осмислення / О. А. Іщенко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. праць / Гол. Ред. В. В. Лях. – Вип.2(90). – К., 2010. – С.92-102.

2. Іщенко О. А. Толерантність та спільна творчість як необхідне підґрунтя функціонування інтернаціонального освітнього середовища / О. А. Іщенко // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. Праць / Гол.ред. В. В. Лях. – Вип. 6(114). К., 2012. – С.211-220.

3. Іщенко О. А. Інтернаціоналізація студентського освітнього середовища: особливості протікання процесу в Україні / О. А. Іщенко // Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ „Політехніка”, 2010. – 2(29) – С. 18-23.

4. Іщенко О. А. Інтернаціональне освітнє середовище: визначення проблем та шляхів їх подолання / О. А. Іщенко // Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ „Політехніка”, 2012. – №1(34) – С. 23-27.

5. Іщенко О. А. Інтеграція іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище: філософсько-освітній дискурс / О. А. Іщенко // Вісник

Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук. праць. – Київ: ІВЦ „Політехніка”, 2014. – №1. – С. 23-29.

Публікації у закордонних наукових виданнях:

6. Іщенко Александр. Исследование факторов адаптации студентов в условиях интернациональной образовательной среды / Александр Ищенко // *Moderni veda: Vedecky casopis/ Vedouci redaktor Dr. Sergii Zakharin.* – №4. – Praha., 2014. – С.91-99.

Публікації в інших виданнях:

7. Іщенко О. А. Особливості соціальної роботи у студентських містечках / О. А. Іщенко // *Соціальна робота і сучасність: теорія та практика: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (22-23 травня 2008 р., м. Київ).* - К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2008. – С.213-214.

8. Іщенко О. А. Інтернаціональне освітнє середовище як сприятливий простір для творчості / О. А. Іщенко // *Творчість як корисне здійснення блага через істину у красі: Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції (14-15 травня 2009 р., м. Київ)* – К.: ІВЦ «Видавництво «Політехніка», 2009. – С.410-411.

9. Іщенко А. А. Марксизм и современная образовательная среда / А. А. Ищенко // *Марксизм та сучасність: системна криза передісторії як предмет філософської рефлексії: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції / Уклад. Б. В. Новіков.* – К.: НТУУ „КПІ”, 2009. – С.225-226.

10. Іщенко О. А. Особливості процесу управління соціальною адаптацією іноземних студентів до умов вітчизняної вищої школи / О. А. Іщенко // *Сучасні проблеми управління: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 26-27 листопада 2009 р., м. Київ / Уклад. Б. В. Новіков, І. І. Федорова.* – К.: НТУУ «КПІ», 2009. – С. 279-280.

11. Іщенко А. А. Влияние интернациональной образовательной среды на формирование толерантной личности / А. А. Ищенко // *Информационно-образовательные и воспитательные стратегии в современном обществе: национальный и глобальный контекст. Материалы международной научной конференции, г. Минск, 12–13 ноября 2009 г.* – Минск: Право и экономика, 2010. – С. 436-437.

12. Іщенко О. А. Соціальна робота з іноземними студентами в умовах інтернаціонального освітнього середовища сучасного ВНЗ / О. А. Іщенко // *Соціальна робота і сучасність: теорія та практика: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 20-21 травня 2010 року / Б. В. Новіков, Л. М. Димитрова.* – К.: НТУУ «КПІ», 2010. – С. 165-166.

13. Іщенко О. А. Соціологічне дослідження деяких аспектів інтернаціоналізації освітнього середовища / О. А. Іщенко // *Держава і глобальні соціальні зміни: історія, теорія, ідеологія. Матеріали Міжнародної науково-*

практичної конференції з соціології, 28-29 жовтня 2010 р. / Б. В. Новіков, Л. М. Димитрова, П. В. Кутуєв. – К.: НТУУ «КПІ», 2010. – С. 167-168.

14. Іщенко О. А. Толерантність як умова творчості: діалектичний вимір / О. А. Іщенко // Творчість як основний ресурс відродження України: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, 12-13 травня 2011 р. / Уклад. Б. В. Новіков. – К.: НТУУ «КПІ», 2011. – С. 120-121.

АНОТАЦІЇ

Іщенко О. А. Філософська рефлексія феномену інтеграції іноземних студентів у інтернаціональне освітнє середовище. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України. – Київ, 2015.

У дисертації проведено комплексне соціально-філософське дослідження процесу інтеграції іноземних студентів в інтернаціональне освітнє середовище. Інтеграцію розглянуто як процес і як результат в їх діалектичній єдності, як здійснювану суперечність послідовного проходження процесів соціальної адаптації, інклюзії та інтеграції як кінцевого результату.

Конкретизовано понятійний блок «інтеграція в інтернаціональне освітнє середовище», який розглядається як діалектична єдність процесу та результату взаємодії особистості студента із освітнім середовищем, у результаті якого, з одного боку, відбувається особистісне поставання студента, а з іншого боку – трансформація самого освітнього середовища відповідно до досвіду суб'єктів освіти. Розглянуто критерії успішності протікання інтеграції в контексті здійснення соціалізації як індивідуалізації суспільного та усупільнення індивідуального – поставання особистості.

В дисертації досліджуються умови набуття вітчизняним освітнім середовищем рис інтернаціонального, а саме інтернаціональне освітнє середовище розглядається як результат взаємодії суб'єктів освіти, в тому числі іноземних студентів, що виступає головним чинником трансформації досвіду та ідентичності суб'єктів освіти. Обґрунтовується те, що соціальна творчість виступає як необхідна підстава адекватного функціонування такого середовища.

Окрема увага приділена аналізу результатів проведеного соціологічного дослідження, що визначає соціально-психологічні, мотиваційні та аксіологічні виміри соціальної інтеграції в сучасних умовах. З'ясовано філософські імперативи здійснення оптимального управління в царині інтеграції іноземних студентів в умовах сучасної вищої школи України.

Ключові слова: інтеграція іноземних студентів, інтернаціональне освітнє середовище, соціальна творчість, толерантність, гуманізм.

Ищенко А. А. Философская рефлексия феномена интеграции иностранных студентов в интернациональную образовательную среду. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. – Национальный педагогический университет им. М.П. Драгоманова, Министерство образования и науки Украины. – Киев, 2015.

В диссертации осуществлено комплексное социально-философское исследование процесса интеграции иностранных студентов в интернациональную образовательную среду. Обоснована объективная необходимость использования философии образования как общей методологии исследования феномена интеграции личности в образовательную среду. Интеграция рассмотрена как процесс и как результат в их диалектическом единстве, как осуществляемое противоречие последовательного прохождения процессов социальной адаптации, инклюзии и интеграции как конечного результата. Также проанализированы такие личностно направленные характеристики процесса интеграции, как ценностная взаимонаправленность индивида и среды, возникновение субъект-субъектных отношений, двусторонняя инициация социального развития личности и социального прогресса, приобретение и применение новых форм активности и социальных норм, а следовательно – раскрытие индивидуальности личности.

Конкретизирован понятийный блок «интеграция в интернациональную образовательную среду», который рассматривается как диалектическое единство процесса и результата взаимодействия личности студента с образовательной средой, в результате которого, с одной стороны, происходит личностное становление студента, а с другой стороны - трансформация самой образовательной среды в соответствии с опытом субъектов образования. Рассмотрены критерии успешности протекания интеграции в контексте осуществления социализации как индивидуализации общественного и обобществления индивидуального - становления личности, которые позволяют продемонстрировать единство морально-этических, духовных и практических измерений интеграционного процесса.

В диссертации исследуются условия приобретения отечественной образовательной средой черт интернациональной, а именно интернациональная образовательная среда рассматривается как результат взаимодействия субъектов образования, в том числе иностранных студентов, и выступает главным фактором трансформации опыта и идентичности субъектов образования. Обосновывается то, что социальное творчество выступает как необходимое основание адекватного функционирования такой среды.

Отдельное внимание уделено анализу результатов проведенного социологического исследования, который позволяет определить социально-психологические, мотивационные и аксиологические измерения социальной интеграции в современных условиях. Выявлены философские императивы осуществления оптимального управления в области интеграции иностранных студентов в условиях современной высшей школы Украины. Формирование

атмосферы толерантности и гуманизма рассмотрено как необходимое условие функционирования образовательной среды, в которой интернациональность, плюралистичность и культурное разнообразие являются не только фактическими характеристиками, но и целями реализации и организации образовательной среды данного типа.

Ключевые слова: интеграция иностранных студентов, интернациональная образовательная среда, социальное творчество, толерантность, гуманизм.

Ishchenko O.A. Philosophical reflection phenomenon of integration of foreign students in an international educational environment – Manuscript.

Dissertation for candidate's degree by speciality 09.00.10 – Philosophy of education. –National Pedagogical Dragomanov University, Ministry of education and science of Ukraine. – Kyiv, 2015.

The dissertation presents a complex social and philosophical study of the process of foreign student's integration into an international educational environment. Integration is considered as a process and result in their dialectical unity, as a rendered contradiction of social adaptation process consistent flow, inclusion and integration as a final result.

The conceptual block "integration into an international educational environment" is concretized. It is described as a dialectical unity of the process and result of interaction between student's individuality and educational environment, which is effected, on the one hand, in student's personal formation, on the other hand – in the transformation of educational environment itself in accordance with education entities experience. The review of integration flow success criteria in the context of socialization as individualization of social and socialization of individual – personality formation is presented.

The dissertation investigates the conditions of international features receipt by national educational environment, at the same time international educational environment is regarded as a result of the interaction between education entities, including foreign students, which is the main factor in the transformation of experience and identity of educational entities. It is justified that social creative work stands as a necessary foundation for adequate functioning of such environment.

Special attention is paid to the analysis of the performed social research results, which determines the socio-psychological, motivational and axiological dimensions of social integration within modern conditions. Philosophical imperatives of optimal management implementation in the field of foreign student's integration in the conditions of modern higher education in Ukraine were explained.

Keywords: integration of international students, international educational environment, social creativity, tolerance, humanism.

**НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова**

100304381

Підписано до друку 26.03.2015 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 пр. Зам. № 094
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.

